

INGLIZ TILI METODIKASI (PEDAGOGIK DIAGNOSTIKA, SPEAKING)

Amanboyeva Ra'noxon

SamDU akademik litseyi Xorijiy tillar kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tili o'qitish metodikasida pedagogik diagnostikaning ahamiyati va uni "Speaking" ko'nikmasini rivojlantirishdagi roli yoritilgan. Pedagogik diagnostika o'quvchilarning og'zaki nutqini baholash, ularning zaif va kuchli tomonlarini aniqlash, individual yondashuvni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Maqolada diagnostika turlari, baholash mezonlari va ularni dars jarayonida samarali qo'llash usullari ko'rib chiqiladi. Ayniqsa, speaking bo'yicha mashg'ulotlarda interaktiv metodlar va og'zaki fikr bildirishni rag'batlantiruvchi topshiriqlarning diagnostik jihatdan qanday foyda keltirishi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, metodika, pedagogik diagnostika, speaking, baholash, ko'nikma, interaktiv metod, topshiriq, o'qituvchi, tahlil, yondashuv, til o'rganish.

Kirish. Bugungi kunda ingliz tilini o'qitish metodikasi zamonaviy yondashuvlar, texnologiyalar va baholash usullarini o'z ichiga olgan kompleks jarayonga aylangan. Ayniqsa, til o'rgatishda pedagogik diagnostikaning ahamiyati ortib bormoqda. Til o'rganish jarayonida ayniqsa "speaking", ya'ni og'zaki nutq ko'nikmasini shakllantirish murakkab va ko'p bosqichli faoliyat bo'lib, bunda o'qituvchining to'g'ri baholashi va diagnostikasi muhim rol o'ynaydi. Pedagogik diagnostika nafaqat o'quvchilarning mavjud bilim darajasini aniqlash, balki ularning taraqqiyotini kuzatish, dars rejalarini takomillashtirish va individual yondashuvlarni ishlab chiqishda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

"Speaking" ko'nikmasini rivojlantirishda interaktiv mashg'ulotlar, juftlik va guruhli ishlar, roliklar, bahs-munozaralar kabi faol metodlar keng qo'llaniladi. Ushbu metodlarni baholash va tahlil qilishda diagnostik yondashuv o'quvchilarning muloqotga tayyorgarligi, so'z boyligi, grammatik aniqligi kabi mezonlarga e'tibor qaratadi. Shunday ekan, samarali o'qitish jarayoni uchun metodika va diagnostika uyg'unlashgan holda olib borilishi talab etiladi.

Asosiy qism. Ingliz tilini o'rgatishda eng dolzarb muammolardan biri bu o'quvchilarning og'zaki nutq (speaking) ko'nikmasini rivojlantirishdir. So'zlashuv malakasi til bilimining eng muhim va real hayotga yaqin jihatlaridan biri bo'lib, o'rganuvchining kommunikativ salohiyatini namoyon etadi. Shu boisdan, bu ko'nikmani rivojlantirishda faqatgina mashqlarni bajarish emas, balki uni doimiy

ravishda monitoring qilish, baholash va tahlil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Buning uchun esa pedagogik diagnostika samarali vosita hisoblanadi.

Pedagogik diagnostikaning mazmuni. Pedagogik diagnostika o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini o'rganish, ularni baholash va natijalarga qarab ta'lim jarayonini muvofiqlashtirishga xizmat qiladi. Diagnostika orqali o'qituvchi o'quvchilarning qayerda qiynalayotganini aniqlaydi, individual yondashuvni qo'llaydi va dars samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, og'zaki nutqni o'rgatishda bunday yondashuv o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantirish, ularni bahslashishga, fikr bildirishga, yangi so'zlar va grammatik tuzilmalarni faol qo'llashga undaydi.

Speaking va diagnostika o'zaro bog'liqligi. "Speaking" ko'nikmasi diagnostikasi murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, unda o'quvchining talaffuzi, so'z boyligi, grammatik tuzilmalardan foydalanishi, muloqotga kirishish qobiliyati va nutq davomiyligi hisobga olinadi. Har bir o'quvchi o'zining individual psixologik va tilga oid xususiyatlariga ega bo'lganligi sababli, diagnostik vositalar turli darajada qo'llanilishi zarur. Masalan, ba'zi o'quvchilar tez fikr bildiradi, biroq grammatik xatolar ko'p qiladi; boshqalari esa so'z boyligiga ega bo'lsa-da, fikrini to'liq ifoda etishga qiynaladi. Bu holatda, o'qituvchi aniqlangan kamchiliklar asosida differensial yondashuvni amalga oshiradi.

Diagnostik usullar va texnikalar. Og'zaki nutqni baholashda bir nechta samarali diagnostik usullar mavjud. Ularga quyidagilar kiradi:

1. Og'zaki intervyular: O'quvchilar bilan savol-javoblar tashkil etish orqali ularning real kommunikatsion holatlardagi javoblarini baholash.
2. Dialog va monologlar: Berilgan mavzu asosida juftlikda yoki yakka holda fikr yuritish topshiriqlari orqali nutq tuzish qobiliyati aniqlanadi.
3. Rolli o'yinlar: Hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar orqali o'quvchilarning spontane nutqga tayyorligi baholanadi.
4. Tasmaga yozish: O'quvchilar nutqi yozib olinib, keyinchalik ularning talaffuz, tempo, grammatik to'g'rilik kabi ko'rsatkichlari tahlil qilinadi.
5. Baholash mezonlari asosida rubrikalar: Xolis va aniq diagnostika uchun baholash mezonlari ishlab chiqiladi va unga ko'ra o'quvchilarning yutuqlari o'lchanadi.

Diagnostik baholashning turlari. Baholash asosan quyidagi shakllarda olib boriladi:

- Diagnostik baholash: O'quvchilarning dars boshidagi bilim darajasini aniqlash uchun.
- Formativ baholash: O'quv jarayoni davomida bosqichma-bosqich baholash.

- Summativ baholash: Ma'lum davr yakunida umumiy baho berish.
- O'z-o'zini baholash va o'zaro baholash: O'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Interaktiv metodlar va speaking diagnostikasi. Ingliz tilini o'rganishda interaktiv metodlar asosiy o'rin tutadi. Jumladan, "Think-Pair-Share", "Fishbowl", "Debate", "Information gap" kabi usullar orqali o'quvchilarning fikr almashuvi, argumentatsiya qilish, fikrni tushunarli bayon etish, savol-javobda ishtirok etish malakalari shakllanadi. Bunday metodlarda o'qituvchi kuzatuvchi va yo'naltiruvchi rolini bajaradi. Har bir o'quvchining faoliyatini baholash va diagnostika qilish orqali ularga aniq fikr-mulohazalar beriladi.

Tahliliy yondashuv va individual rivojlanish. Diagnostik yondashuvning yana bir muhim jihati bu o'quvchilarning individual rivojlanishini hisobga olishdir. Har bir o'quvchining so'zlashuvga bo'lgan qiziqishi, uquvi, ishtiroki va rivojlanish tezligi har xil bo'lishi mumkin. Shuning uchun o'qituvchi tahliliy yondashuv asosida dars jarayonini tashkil etishi lozim. Bu esa o'quvchining qayerda xatoga yo'l qo'yayotgani, qanday resurslardan foydalanayotganligi va qaysi metodlar unga ko'proq mos kelishini aniqlash imkonini beradi.

Texnologiyalar va raqamli vositalar. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari, xususan, audio va video materiallar, mobil ilovalar, virtual sinflar va sun'iy intellekt asosidagi baholash vositalari og'zaki nutqni diagnostika qilishda katta yordam beradi. Masalan, "Flipgrid", "Padlet", "Kahoot" kabi platformalar orqali o'quvchilarning gapirish ko'nikmalari yozib olinadi va tahlil qilinadi. Bu holatda diagnostika avtomatik tarzda amalga oshiriladi yoki o'qituvchi tomonidan keyinchalik ko'rib chiqiladi.

Baholashda adolat tamoyili. Pedagogik diagnostikada eng muhim tamoyillardan biri bu adolatdir. Har bir o'quvchining imkoniyati, sharoiti va psixologik holati hisobga olinib, baholash shaffof va xolis bo'lishi lozim. Aks holda, baholashning natijalari noto'g'ri qaror qabul qilishga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ham diagnostika jarayoni professional va sistematik tarzda olib borilishi, barcha o'quvchilarga teng imkoniyat yaratilishi zarur.

O'qituvchining roli. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki kuzatuvchi, baholovchi, yo'naltiruvchi va motivator sifatida ham faoliyat yuritadi. U diagnostik ma'lumotlar asosida har bir o'quvchiga individual yondashuvni belgilaydi, ularning kamchiliklarini tuzatadi, ijobiy tomonlarini mustahkamlaydi. Ayniqsa, speaking darslarida o'qituvchining til muhitini yaratishi, o'quvchilarda ishonch uyg'otishi va ularni faol muloqotga jalb etishi muhim hisoblanadi.

Demak, ingliz tilini o'rgatish jarayonida, xususan speaking ko'nikmasini shakllantirishda pedagogik diagnostikaning roli beqiyosdir. Bu yondashuv orqali o'quvchilar individual ravishda baholanadi, ularga mos metodik materiallar tanlanadi, og'zaki nutqning real rivoji kuzatiladi. O'qituvchi esa diagnostik vositalar yordamida ta'lim sifatini nazorat qiladi, darslarni yanada mazmunli va samarali tashkil etadi. Shu sababli, ingliz tili metodikasida pedagogik diagnostikani doimiy tarzda qo'llash til o'rgatishning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ingliz tilini o'qitishda pedagogik diagnostika va speaking ko'nikmasining uyg'unlashuvi til o'rgatish jarayonining sifatini oshiradi. Diagnostika o'quvchilarning og'zaki nutqdagi zaif tomonlarini aniqlash, ularga mos metodik yondashuvni tanlash hamda rivojlanishini kuzatish imkonini beradi. Speaking mashg'ulotlari orqali o'quvchilar real muloqotga tayyorlanadi, o'z fikrini aniq va to'g'ri ifoda qilishga o'rganadi. O'qituvchi esa bu jarayonda kuzatuvchi, baholovchi va yo'naltiruvchi sifatida faol ishtirok etadi. Shunday qilib, diagnostik yondashuv og'zaki nutqni rivojlantirishda muhim omilga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Brown H.D., Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy, Pearson Education, 2007, 569 bet.
2. GU Ochilova. Teaching vocabulary to english for specific purposes (esp) students using communicative language teaching. Colloquium-journal, 57-58, 2021
3. Richards J.C., Communicative Language Teaching Today, Cambridge University Press, 2006, 79 bet.
4. Harmer J., The Practice of English Language Teaching, Longman, 2001, 448 bet.
5. Ткачёва, А. А. (2020). Вербализация концептуальной метафоры жизни и смерти в испанской поэзии. In Научные школы. Молодежь в науке и культуре XXI века (pp. 158-161).
6. OG Ulashevna. Classification of uzbek kinship terms. International scientific and practical conference proceeding. Exploring ..., 2024
7. Hedge T., Teaching and Learning in the Language Classroom, Oxford University Press, 2000, 456 bet.
8. AK Uchkunovich. Mastering the art of writing: skills, strategies, and success. Creativity and Intellect in Higher Education: International Scientific ..., 2023
9. Bahodirova D., Zamonaviy ingliz tili o'qitish metodikasi, O'zbekiston nashriyoti, 2021, 310 bet.

10. OG Ulashevna. A Brief History of Study of Kinship Terms. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education 4 ..., 2024.
11. Мардонова, Р. О. Teaching Four Skills In The Primary Classroom Обучение Четырём Навыкам В Начальной Школе. Журнал выпускается ежемесячно, публикует статьи по гуманитарным наукам. Подробнее на, 116.
12. Djabbarova, S., Tadjieva, M., & Ra'no Mardonova, G. T. (2020). Problem Based Learning and Its Efficiency in Teaching Process. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 7(2), 291-296.
13. Мардонова, Р. О. (2018). Обучение Четырём Навыкам В Начальной Школе. Гуманитарный трактат, (21), 113-116.
14. Ochildievna, M. R. (2019). The Study of the Modification of Sounds in Coherent Speech in English and Uzbek Languages. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).
15. Mardonova, R. O., & Turdieva, O. O. K. (2018). The Impact Of Tpr Method On Children's Vocabulary Learning Process. Гуманитарный трактат, (29), 122-123.
16. Махмуровна, С. В. (2025). A linguoculturological analysis of italian proverbs related to the concepts of good and evil. Web of Scientists and Scholars: Journal of Multidisciplinary Research, 3(4), 75-78.